

(/)

🏠 (/) > 1800-årene (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1800-arene-37>)

> Bøger (<http://www.historie-online.dk/boger>)

> Anmeldelser (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5>) > Grænseland

← **Forrige artikel** (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1800-arene-37/nota-bene-praesten-skrev>)

Grænseland

Kategori: Anmeldelser

Visninger: 3627

Del artikel: **f** ([https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=http://www.historie-](https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1800-arene-37/graenseland)

[online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1800-arene-37/graenseland](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1800-arene-37/graenseland)) **t**

(<https://twitter.com/home?status=>. Aktiviteten kan ses på [\[online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1800-arene-37/graenseland\]\(http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1800-arene-37/graenseland\)\) **in**](http://www.historie-</p></div><div data-bbox=)

([\[online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1800-arene-37/graenseland&title=\]\(http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1800-arene-37/graenseland&title=\)\)](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=http://www.historie-</p></div><div data-bbox=)

Poul Duedahl

Grænseland

Danmarks Radio og Gads Forlag, 2020. 320 sider

Man må tage hatten af for forfatterens mod: I 100-års jubilæumsåret for Genforeningen at udgive en bog om Grænselandet, hvor netop Genforeningen i 1920 jo som bekendt spiller en nøglerolle. Der er mange måder, man kunne have grebet det an på: Man kunne f.eks. have stillet sig op i jubilæumsårets kor af skåltaler, som højstemt bekræfter almenviden og stereotyper, eller man kan udfordre sine læsere – hvilket selvfølgelig er ekstra følsomt i et feststemt jubilæumsår. Poul Duedahl vælger sidstnævnte strategi – og det har bogen, og læserne, rigtig godt af.

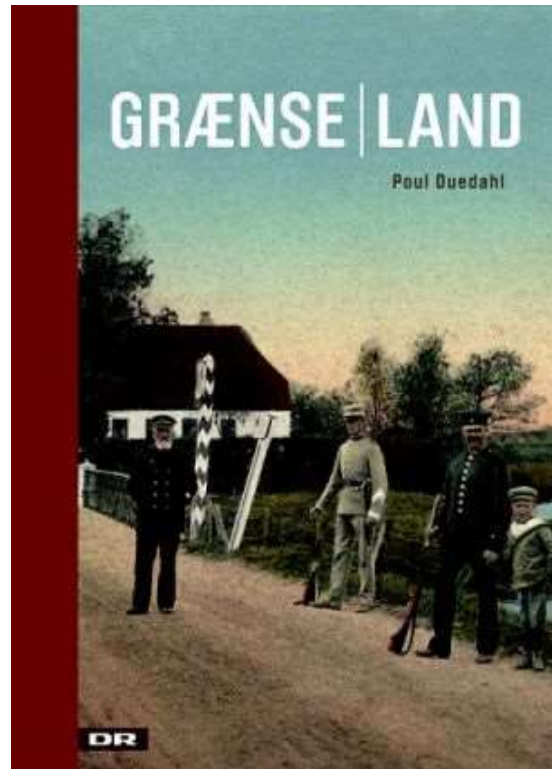
Det ligger nærmest implicit i bogens titel, hvad værket handler om: Grænselandet – som de fleste nulevende mennesker opfatter og betegner området umiddelbart nord og syd for den nuværende dansk-tyske landegrænse mellem Flensborg Fjord i øst og Det Fremskudte Dige i vest. Forfatteren vil med bogen forklare, hvordan Danmarks landegrænse til Tyskland blev til, og hvordan den placerer sig historisk ift. tidligere grænser i området mellem Kongeåen og Elben. Historien er hidtil primært enten blevet fortalt særskilt på tysk *op til* grænsen til Danmark, eller på dansk *ned til* grænsen til Tyskland. Bogen er således et prisværdigt forsøg på en "samlet fortælling" for den ukyndige, som ikke kender den danske og den tyske grænselands-historie i sammenhæng og i sin helhed.

Fra de spændinger og konflikter der førte til Den Første Slesvigske Krig – Treårskrigen – i 1840'erne, følger bogen en traditionel kronologi via krigsårene og deres efterdønninger, Danmarks håb om genforening i skyggen af Preussens triumf og Tysklands forvandling til Kejserdømme, på vej til Første Verdenskrig, til folkeafstemning og genforening i krigens kølvand.

Dispositionen overrasker - af mange grunde: De "traditionelle" hovedbegivenheder – de to slesvigske krige i 1800-tallet, Første Verdenskrig, og Genforeningen – bliver ikke eksplicit nævnt i indholdsfortegnelsen eller i kapitelbetegnelserne. Det vil sige, at netop de skelsættende begivenheder, som de fleste associerer med Sønderjyllands historie, ikke bliver behandlet i særskilte kapitler. Der er end ikke noget kapitel om selve "Genforeningen". Det er begivenhedernes *kontekst*, der i fokus her. Det glemmer forfatteren aldrig. Det er således kontekstfortællingen, der konsekvent sætter rammen for bogens prioriteringer, valg og fravalg.

Også dispositionens vægtning overrasker: De kun seks år forud for Treårskrigen indtager 90 af bogens sider (det svarer immervæk til 30% af bogen), og kapitlet fungerer dermed som en lang forlængelse af bogens indledning. Kapitlet handler netop om konteksten. Tilsvarende afsættes påfaldende få sider til behandlingen af de to slesvigske krige i det efterfølgende kapitel. Folkeafstemning og Genforeningen indtager således også kun en beskedne plads i bogen, med kun 10 siders omtale helt til sidst. En forfriskende tilgang i jubilæumsåret for netop Genforeningen.

Seks år på 90 sider – det lugter af langhåret grundforskning, hvor de fleste lægfolk står af. Det burde dog ingenlunde ske. Første kapitel efter indledningen - "Grænselandet 1842-1848" - forklarer i en let tone og i fortællende stil om Hamborg og Altonas betydning for Grænselandet, idet Elben jo netop også har været grænseland. En nærmest overrumplende begyndelse, som de fleste læsere nok ikke havde set komme. Forfatteren gør her rede for et grænselands-koncept, som kommer til at fungere som en præmis for hele bogen: Grænsen ikke som en streg, der som et kirurgisk snit adskiller to lande, men – netop – som grænseland, der danner en (mere eller mindre) "blød" overgang mellem to nationale sfærer: "Hertugdømmerne Slesvig, Holsten og Lauenborg (...) Som en bræmme mellem de tyske forbundsstater og det danske kongerige" (s. 16).

Forfatteren anskueliggør levende, hvordan divergerende opfattelser af ikke mindst Junigrundloven midt i en revolutionær, europæisk samtid, hvor *danskhed* og *tyskhed* udvikledes som nationale koncepter, førte til borgerkrig, Den Første Slesvigske Krig. Krigens første skud, rettet mod den danske hjuldamper "Geiser" i Flensborg Havn, samt salver affyret fra orlogsbriggen "St. Thomas" mod oprørsstyrkerne ved Aabenraa Fjord, danner en oplagt afslutning af første kapitel, og en elegant optakt til det efterfølgende kapitel om den krigsprægede periode, "Frontlinjer 1848-1871".

Forfatteren gør klogt i at fremhæve, at Treårskrigen ikke var en krig mellem Danmark og Tyskland, som den stadig bliver omtalt i danske gymnasier i 2020, men at den var en borgerkrig: "... de gik i krig mod mennesker, som de delte statsoverhoved med" (s.110). Også her er forfatteren tro mod sit eget koncept: Traditionelle "højdepunkter" bliver nedtonet, kontekster fremhæves. Således omtales danmarkshistoriens største landslag – Slaget ved Isted d. 25. juli 1850 – med kun med én side. Udfaldet fra Fredericia – som stadig hvert år markeres med en omfattende, nationalromantisk fejring i Fredericia – nævnes endog med kun en halv linje. Det er på grænsen til kontrafaktisk historieskrivning. Til gengæld skildres baggrundene med levende personskildringer og beskrivelser af personelle relationer, samt en lang række ydre faktorer, der var afgørende for krigenes forløb og udfald.

I forbindelse med jubilæet for 1864-krigen for få år siden, var krigen genstand for en lang række publikationer – foruden en DR TV-serie, der byggede på Tom Buk Swientys bestsellere om emnet, "Slagtebænk Dybbøl" (2008) og "Dommedag Als" (2010). Det forekommer, som om forfatteren derfor bevidst nedtoner 1864-krigen – vel vidende, at der netop for nyligt er blevet skrevet og sagt meget og udførligt om emnet. Han vedgår dette nærmest eksplicit, ved at kalde afsnittet om kampene ved Dybbøl for "Slagtebænken" - og understreger dermed også det mediale slægtskab mellem sit eget værk og Buk Swientys bøger, idet alle tre værker har dannet baggrunden for TV-serier på DR.

Slesvigs situation ændrer sig afgørende i 1871 efter den preussisk-franske krig. Den resulterede i, at Det Tyske Kejserrige, med Preussen i hovedrollen, blev dannet: "... rigsflaget blev hejst på alle offentlige bygninger. Indbyggerne i grænselandet fik derved endegyldigt slukket deres drøm om selvstændighed..." (s. 199). Således danner Tysklands forvandling til kejserrige overgangen til bogens næstsidste kapitel om perioden 1871-1914, som forfatteren - umiddelbart lidt gådefuldt - har valgt at kalde "Udveje".

Kapitlet handler primært om de flere hundredetusinde dansksindede nordslesvigere, som søgte både fysiske, kulturelle, sproglige og mentale udveje fra den tvangsassimilering – man kunne også kalde det germanisering – som preusserne havde tiltænkt dem. Ingen af disse udveje var optimale løsninger på det grundlæggende problem: At være indbygger i et land, man ikke har valgt, og som tidligere havde været et andet land. Kapitlet skildrer mange tragiske skæbner, og ender på en bitter tone: Familier "...gik i opløsning, gildelav blev sprængt, og hele samfund blev splittet og delt. Der var ingen åbenlyse udveje." (s. 247).

Kapitlet er vigtigt. Det viser med al tydelighed de personlige og familiære, emotionelle konsekvenser, det har, når grænser ikke længere bliver opfattet som en "bræmme" og som en blød overgang, men bliver trukket som linjer med en skarp kniv, som netop skærer en masse følsomme bånd over.

Eftersøgningen af udveje bliver brat afbrudt af Første Verdenskrigs udbrud – som dermed danner overgangen til bogens fjerde og sidste kapitel, "Granatchok 1914-1920".

Til trods for en medrivende og nærværende skildring af Første Verdenskrigs rædsler for sønderjyderne, er det også i dette kapitel endnu en gang de ydre omstændigheder i grænselandet, der står i centrum for forfatterens – og dermed læserens – bevågenhed. Krigsudbruddet ramte de tysksindede slesvigere sårbart, midt i en særdeles emotionel fejring af 50-års jubilæet for 1864-krigen. Pludselig var man i krig, og hvis de ikke havde fundet ud af det allerede, gik prisen for at været blevet preussere senest nu op for slesvigerne: 30.000 nordslesvigere skulle deltage i krigen. Bogen skildrer empatisk det levende mareridt, det var for slesvigerne at skulle deltage i en krig, som kun i et meget beskedent omfang angik dem. Krigen ændrede i ethvert henseende alt i grænselandet – og førte til folkeafstemningerne og Genforeningen.

Aabenraa-resolutionens krav om folkeafstemning for Nordslesvig og Flensborg faldt fint i tråd med "folkenes selvbestemmelsesret", som USA's præsident havde sat i centrum for fredsslutningen efter Første Verdenskrig under fredskonferencen i Versailles. Her skulle hele Europas skæbne afgøres, og

mange europæiske landegrænser stod til diskussion. Nølede underskrev Tyskland fredstraktaten i juni 1919 – og dermed også "en passus om, at der skulle afholdes internationalt kontrollerede folkeafstemninger med henblik på grænsereguleringer flere steder i Tyskland. Også mellem Tyskland og Danmark" (s. 291). Dermed var folkeafstemningerne blevet vedtaget, og vejen banet til Genforeningen. Fremstillinger af Genforeningens historie løber altid faren for at overtage genforeningstidens blomstrende, emotionelle sprogbrug. Dette synes forfatteren at være bevidst om, og hans slutter sin redegørelse for Genforeningen i et behageligt "renset" sprog med meget nænsom anvendelse af følelseladede adjektiver.

Slutteligt skal det fremhæves, at "Grænseland" ikke kun er stærk i sit tekstlige indhold; den imponerer også på billedsiden. Sjældent har man oplevet et værk om grænselandets historie, med så mange ukendte og usete billeder. Der er virkelig blevet gravet dybt i arkiverne og gemmerne. Det klæder teksten, som netop også stedvist er en alternativ fremstilling af velkendte historiske begivenheder.

Det var med glimt i øjet at antyde kontrafaktisk historieskrivning ovenfor. Duedahl vender mange steder vrangen ud på historien – og det er kun sundt i en tid med rig tilgang til traditionelle, kronologiske fremstillinger af velkendt faktaviden. Bogen kunne have sikret sine egen anvendelighed på længere sigt med et stikordsregister, og forfatteren kunne have været imødekommende for fremtidig forskning med mere præcise kildehenvisninger. Men det ændrer ikke ved, at "Grænseland" – heldigvis – ikke er nogen "wikipedia-artikel" om området mellem Elben og Kongeåen i fortid og nutid, men et aldeles oplysende og opbyggeligt blik bag kulissen, hvor man finder mange baggrundsinformationer, enkeltskæbner og familiehistorier. De er dermed med til at tydeliggøre de konsekvenser og sår, som adskillige grænsedragninger i en omtumlet grænselandshistorie har påført de mennesker, der har levet i, og som stadig bebor grænselandet nord og syd for den nuværende landegrænse.

Implicit understreger "Grænseland" dermed også, hvor meget der er blevet opnået, igennem århundreders grænselandskampe og -krige, og hvor meget der står på spil, når man sætter det dyrekøbte koncept af grænsen som en blød overgang mellem to lande, over styr.

[Historie-online.dk, den 16. juni 2020]

← **Forrige artikel** (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/1800-arene-37/nota-bene-praesten-skrev>)

SE RELATEREDE ARTIKLER

